

Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Senior w polityce społecznej i samorządowej”

W dniu 12 stycznia 2019 roku odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa poświęcona tematyce polityki senioralnej realizowanej w ramach dyrektyw polityki społecznej. Konferencja została zorganizowana przez dwa główne podmioty: Wydział Studiów nad Rodziną, Koło Naukowe Myśli Społecznej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz dwa podmioty współorganizacyjne: Instytut Jana Pawła II w Warszawie, Poradnię Specjalistyczną «ARKA» i Telefon Zaufania w Tarnowie. Obrady rozpoczął ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski – dziekan Wydziału Studiów nad Rodziną, który powitał prelegentów, gości i studentów, a w szczególności sposób dr. Kazimierza Koprowskiego – społecznego doradcę ministra nauki i szkolnictwa wyższego RP. Dokonując wprowadzenia do niniejszego naukowego spotkania, ks. M. Ozorowski stwierdził: „Bóg tak stworzył człowieka, że od początku dąży on do wieku senioralnego”. Dzisiejszy wielokulturowy świat często o tym zapomina i nie chce brać pod uwagę ludzi w podeszłym wieku. Obecne społeczeństwo nastawione jest na kult młodości, a tymczasem seniorów ciągle przybywa. Dlatego właśnie ważne jest organizowanie wszelakich konferencji na ich temat, które coraz częściej się odbywają. Starość widzi się jako pewne wyzwanie nie tylko dla samych seniorów, ale również społeczeństwa. Zaczynają interesować się nią różne instytucje, co powoduje, że staje się ona na nowo pewną wartością kulturowo-społeczną.

Pierwszą część sesji interdyscyplinarnej moderował ks. prof. dr hab. Adam Skreczko. Rozpoczęło ją wystąpienie wspomnianego już dr. Kazimierza Koprowskiego. Jego wykład na temat *Polityka samorządowa jako element polityki społecznej* wprowadził słuchaczy w zagadnienie struktur i podziałów samorządowych kraju. Samorządy terytorialne są formą organizacji społeczeństwa, w której mieszkańcy, wybierając swoich reprezentantów, tworzą wspólnotę samorządową. Wybrani przedstawiciele będący w organach samorządowych powinni zabiegać o dobro i lepsze życie mieszkańców, swoich wyborców. Wszystkie zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne, czyli przypisane mu jako obowiązek. Należą do nich m.in.: transport publiczny, ochrona zdrowia, prowadzenie ośrodków i zakładów opiekuńczych, wspieranie rodziny i system pieczy zastępczej, kultura i edukacja publiczna, bezpieczeństwo i polityka prorodzinna. Oprócz zadań własnych są również zlecone, na stałe lub incydentalnie w celu realizacji jakiegoś projektu. Ciałami wykonawczymi odpowiadającymi za jakość zadań wykonywanych na podstawie uchwalonych ustaw samorządowych oraz parlamentarnych są samorządy; w gminie: wójt,

burmistrz, prezydent; w powiecie: starosta, zarząd powiatu; w województwie: marszałek, zarząd województwa samorządowego. Aby zadania zostały wykonane jak najlepiej, do dyspozycji przewidziane są odpowiednie narzędzia. W zależności od potrzeb są to instrumenty prawne (konstytucje, ustawy kierunkowe, uchwały), programowe (programy pisane do ustaw, strategie polityki społecznej), finansowe (gwarancje rządowe w ustawie budżetowej). Za kontrolę zadań wykonywanych przez samorząd terytorialny odpowiada wojewoda, a dalej wydziały i departamenty w odpowiednich ministerstwach. W zakres samorządowej polityki społecznej, obok innych ważnych programów, wchodzi szereg zadań z zakresu polityki senioralnej. Do tego typu programów należą m.in.: organizowanie uniwersytetów trzeciego wieku, szkoleń, np. komputerowych, prowadzenie domów opieki, domów seniorów, jak też opieka zdrowotna i rehabilitacja osób starszych.

Drugim prelegentem był ks. dr Grzegorz M. Baran z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Wygłosił referat *Starość jest czeigodna*, przybliżając słuchaczom starość w świetle biblijnej tradycji. Referat był podzielony na trzy części. Pierwsza mówiła o biblijnym realizmie względem starości, na kartach Starego Testamentu bowiem możemy przeczytać, że starość jest czasem uciążliwym, czasem, w którym występują duże niedomagania fizyczne. Druga część mówiła o starości jako o okresie błogosławieństwa Bożego, co wyrażało się w stwierdzeniu: „Długość życia jest oznaką błogosławieństwa”. Trzecia część referatu kreśliła postać seniora w świetle słów: „Starzec jako mędrzec”. Referent przypomniał, że na kartach Pisma Świętego ukazana jest rola starości. Starzec to ten, który uczy młode pokolenie i jest przykładem życia.

Kolejny prelegent, ks. prof. UKSW dr hab. Zdzisław Struzik, w referacie *Wartość wieku dojrzałego w nauczaniu Jana Pawła II, Benedykta XVI, Franciszka* wskazał, że życie, jako takie nie kończy się na śmierci człowieka. Według nauczania Kościoła trwa dalej. Nasze społeczeństwo zamienia się w cywilizację aprobującą śmierć. Im bardziej staje się ono laickie, tym bardziej owa cywilizacja śmierci istnieje. Zaczynamy patrzeć na ludzi utylitarnie, czy są przydatni i czy da się nimi kierować. Dotyka to zwłaszcza ludzi starszych, powszechnie głoszona jest więc aprobata eutanazji. Z punktu widzenia filozofii chrześcijańskiej jesteśmy mili Bogu, więc powinniśmy być też mili innym ludziom. Święty Jan Paweł II, będąc już w podeszłym wieku, pisał listy do ludzi starszych. Głosił w nich, aby starsi przekazywali młodemu pokoleniu wartości życiowe, depozyt wiary i nadzieję życia wiecznego. Wartość starości pochodzi z wartości rodziny, która ma moc, siłę przekazania życia i trwania w miłości. Cierpienie zasługuje na szacunek, zwłaszcza w rodzinie, więc powinniśmy starszym zapewnić szczególną opiekę. Co powinni czynić ludzie starsi? Przede wszystkim pomagać młodym w życiowych wyborach, jak choćby przy wyborze przyszłego małżonka. Benedykt XVI, pomimo że zrezygnował z pełnienia funkcji papieża, dalej aktywnie uczestniczy w życiu Kościoła, spotykając się z papieżem Franciszkiem. Natomiast papież Franciszek mówi wyraźnie, że obowiązkiem starszego pokolenia jest modlitwa, będąca wielkim darem dla Kościoła, gdyż nieustannie oczyszcza ona serce.

Następny referent ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski podjął temat *Wsparcie duchowe osób starszych w Kościele* i powiedział, że obserwując dzisiejszą średnią wieku osób uczestniczących regularnie we mszy świętej, nie da się ukryć, że najliczniejszą grupę stanowią ludzie starsi. Między innymi dlatego Kościół uczy, jak pozytywnie odkrywać starość, mimo różnych ograniczeń nieakceptowanych przez dzisiejszy świat. Pomimo że kojarzona jest z przeszkodami, należy traktować ją jako przywilej na drodze do świętości. Tak jak troszczymy się o dzieci, o starszych też trzeba się zatroszczyć. Ten etap życia należy postrzegać jako drugą szansę, ponieważ człowiek na emeryturze dzięki swojej sile fizycznej i psychicznej oraz dużej ilości wolnego czasu ma bardzo dużą wartość. Kościół zachęca ludzi starszych do dawania świadectwa wiary, praktyki religijnej oraz życiowych przemyśleń. Ponieważ wielu starszych ludzi cierpi w samotności, nadzieję trzeba pokładać w Bogu, a nie ludziach, gdyż ci niejednokrotnie zawodzą.

Ostatnim prelegentem pierwszej sesji był ks. dr hab. Andrzej Pryba z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Swoją wykład rozpoczął od pytania: Kim są ludzie starsi? Jak się okazuje, trudno jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie. Człowiek zmienia się w ciągu swojego życia. Kiedyś wiek 70 lat uważano za godny szacunku, a 80 za niezwykle ważny, gdyż mało, kto go dożywał. Wiek starczy zaczynało określać już po przekroczeniu 50. roku życia. Są to tzw. najmłodszy wśród najstarszych. Większość życia zwykle mają już za sobą, choć wielu z nich jest dalej czynna zawodowo. Ciceron określił starość jako jesień życia, gdyż pory roku można przypisać do poszczególnych etapów życia człowieka. Ludzie po 50. roku życia zaczynają bardziej troszczyć się o potrzeby duchowe, ponieważ młodzi często myślą, że na nawrócenie się mają jeszcze czas. Starsi natomiast chętnie się modlą, wypełniają ławki w kościołach podczas wszelakich mszy oraz otwierają się na łaskę. Nieraz pielgrzymują, uczestniczą w nabożeństwach ludowych, należą do wspólnot parafialnych, gdzie nawiązują szczególnie dla nich ważne nowe znajomości i pogłębiają przyjaźnie. Pomimo panującej filozofii użytecznej odnajdują szacunek i miłość we wspólnotach duszpasterskich.

Drugą część sesji interdyscyplinarnej dyskursu wokół polityki senioralnej moderował ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski, a jako pierwsza głos zabrała dr hab. Małgorzata Gruchoła z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, podejmując temat *Osoby starsze w świecie nowych mediów i technologii*. Prelegentka zdefiniowała, czym jest pokolenie, oraz podzieliła grupy wiekowe na pokolenia X, Y, Z i *alpha*, przedstawiła też krótką charakterystykę każdej z generacji. Poruszona została kwestia dostępu do mediów wśród osób starszych z zaznaczeniem zjawiska wykluczenia cyfrowego. Podjęte zostały nawet futurystyczne kwestie sztucznej inteligencji oraz humanoidalnych robotów w interakcjach społecznych. W kontekście osób w podeszłym wieku pokazane zostały sposoby zwalczania ich wykluczenia ze środowiska technologicznego poprzez chociażby rozmaite kursy obsługi komputera czy też innych narzędzi elektronicznych, takich jak smartfony.

Zagadnienie uniwersytetów trzeciego wieku przedstawił ks. prof. dr hab. Władysław Majkowski z Akademii Polonijnej w Częstochowie. Do wykładu wpro-

wadziło słuchaczy postawione na początku pytanie: W jaki sposób zminimalizować niedogodności ludzi starszych? Życie ludzkie podzielone jest na pięć etapów, z czego ostatnim jest starość. Choć nie jest dokładnie określony jej początek, to za koniec możemy uznać śmierć. Dzięki postępowi technicznemu długość życia wydłuża się, a co za tym idzie, seniorów przybywa. Nowoczesne społeczeństwo sprawia, że zaczynają oni czuć się dyskryminowani, a z tego wynika ich osobista frustracja, która rzutuje na ich życie. O ile w społeczeństwie preindustrialnym starość była ceniona, to w dzisiejszych czasach człowiek przechodzący na emeryturę przestaje być potrzebnym. Staje wtedy przed wyborem: Pracować ponad swoje możliwości, ale dalej być potrzebnym, czy zrezygnować z wykonywania zawodu? Odpowiedzią na to pytanie ma być tzw. uniwersytet trzeciego wieku. Uczestnictwo w takim programie „ma wyrwać” jednostkę z marazmu i otylenia, wpłynąć pozytywnie na jej psychikę. Emeryt zaczyna nawiązywać nowe relacje z uczestnikami programu, znajdującymi się w podobnej sytuacji życiowej. Wymieniają się oni doświadczeniami, poglądami, a ilość wolnego czasu nie powoduje już u nich konfliktu ról.

Starość nie musi być dramatem, jeśli zostaną spełnione dwa warunki: człowiek będzie mieć nadzieję oraz będzie ją przeżywał w kontekście wiary.

NiefORMALNA opieka rodzinna nad osobami starszymi – specyfika, znaczenie, potrzeba wsparcia to prelekcja wygłoszona przez dr Katarzynę Steckiewicz z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Prelekcja była poświęcona nie tyle osobom starszym, ile ludziom, którzy się nimi opiekują. Jest to szczególnie ważne zagadnienie, gdyż niefORMALną opiekę rodzinną sprawują członkowie rodziny seniora, którzy najczęściej nie mają profesjonalnego przygotowania. Ma ona wiele zalet, jak choćby to, że jest to najmniej kosztowna dla państwa forma opieki, która jednocześnie przeciwdziała społecznemu wykluczeniu osoby starszej oraz dodatkowo niejako wpisuje się w polską tradycję kulturową. Niesie ona jednak za sobą wiele obowiązków i często niedogodności dla opiekuna. Zdarza się, że taka opieka jest wynikiem przymusu, a nie wolnego wyboru, a dodatkowo wzięcie „urlopu od opieki” jest praktycznie niemożliwe. Taki niefORMALny opiekun niejednokrotnie czuje się osamotniony, a dodatkowo piecza nad osobą starszą narusza rodzinny budżet. Dlatego przedstawiony został projekt *Formalne i niefORMALNE instytucje opieki w Polsce* oraz przykłady radzenia sobie z problemem opieki niefORMALnej w innych krajach Europy. Istnieje ogromna potrzeba wsparcia takich osób poprzez chociażby zastępczą opiekę tymczasową, dającą opiekunowi „urlop” na odpoczynek. Dobrym pomysłem byłoby również organizowanie wszelakich szkoleń dla opiekunów niefORMALnych tak, aby ich działalność była na jak najwyższym poziomie.

Wykład *Rola Kościoła Katolickiego w przeciwdziałaniu przemocy wobec osób starszych* został podjęty przez ks. prof. dr. hab. Adama Skreczko z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, w którym prelegent wskazał, że Kościół staje w obronie każdego człowieka, który jest poniżany lub staje się ofiarą przemocy. W dzisiejszym świecie można spotkać się z agresją słowną, fizyczną dzieci, wnuków wobec osób starszych. Choć nieraz zarzuca się Kościołowi, że zachęca on do trwania w toksycznych związkach, to jednak on twierdzi, że lepsze jest rozstanie. Osobom dotknię-

tym jakkolwiek agresją rodzinną Kościół proponuje pomoc specjalistyczną w poradniach rodzinnych, które coraz częściej powstają przy parafiach. Ponadto zachęca do miłości, mentalnie przygotowuje ludzi, aby troszczyli się o drugiego człowieka. Starsi ludzie często cierpią w milczeniu, gdyż nie mają odwagi przyznać się, że młodszy członek rodziny się nad nimi znęca. Ważne jest, aby budować u takich ludzi poczucie własnej wartości.

Autorką kolejnego referatu była Natalia Wojak, doktorantka Instytutu Socjologii WNHiS oraz Koła Naukowego Myśli Społecznej WSR z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jej wystąpienie dotyczyło wsparcia i aktywizacji społecznej seniorów jako przeciwdziałania samobójstwom. Referentka wskazała, że problem suicydalności jest nieodłączną częścią każdego społeczeństwa, który najliczniej obserwuje się w dwóch kategoriach społecznych: młodzieży i seniorów. W tym kontekście przedstawiała formy wsparcia i aktywizacji osób starszych w świetle wybranych programów prewencyjnych występujących w Polsce oraz w Niemczech.

Ostatnim prelegentem tej sesji naukowej był ks. dr hab. Józef Młyński z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, który prelekcją *Tarnowscy seniorzy w polityce samorządu terytorialnego* zamknął dyskurs naukowy. Wystąpienie rozpoczęło się od charakterystyki struktury demograficznej Tarnowa; zdefiniowane zostały najważniejsze obszary życia tamtejszych seniorów, takie jak źródła ich utrzymania, dzienny czas na aktywność czy ich główne wydatki. W wyniku analizy wyodrębniony pozostał problem starzejącego się społeczeństwa, powodujący konieczność podjęcia przez organy administracyjne, organizacje oraz instytucje kształtujące warunki godnego starzenia się działalności nakierowanej na seniorów. Przybliżono słuchaczom tarnowskie instytucje i organizacje, takie jak: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie, Dom Pomocy Społecznej przy ulicy Czarna Droga 48 czy też Dom Pomocy Społecznej im. Świętego Brata Alberta przy ulicy Szpitalnej 53 oraz inne rozmaite instytucje kultury. Wymienione zostały podejmowane działania na rzecz osób w wieku starszym, takie jak chociażby: funkcjonowanie Karty Tarnowskiego Seniora, bezpłatne przejazdy komunikacją czy różne wprowadzane w życie programy zdrowotne. Przedstawiono również tarnowskie uniwersytety trzeciego wieku oraz kluby seniora, których temat poruszany był we wcześniejszych częściach konferencji. Bliższą uwagę skupiła ona na celach i zadaniach dla seniorów w latach 2018-2020. Podzielone zostały one na trzy priorytety: tworzenie optymalnych warunków ukierunkowanych na utrzymanie i poprawę zdrowia osób starszych, pomoc i zapewnienie starszym bezpieczeństwa socjalnego oraz przeciwdziałanie alienacji osób starszych poprzez integrację międzypokoleniową. Prezentację zwieńczyło przedstawienie wyników sondy ulicznej: „Czego oczekują seniorzy”.

Ogólnopolska konferencja naukowa zakończyła się krótką dyskusją i podsumowaniem dotyczącym wartości i potrzeby realizacji polityki prosenioralnej w Polsce.

Józef Młyński
Wydział Studiów nad Rodziną
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie